

KISWAHILI 1

MUONGOZO WA USAHISHAJI

SEHEMU A (Alama 40)

1 (a) Kichwa cha shairi hili ni **JIWE SI MCHI** **alama 2**

(b) Mshairi anazungumzia ndoa za jinsia moja ambapo wanawake wanasagana wenyewe kwa wenyewe mfano wa beti moja la shairi hili ni

"Nayaka haziwi unga, kwa kusagiwa na jiwe,"

Utaambulia chenga, mapishi yakuumbue,

Nilazima kuzitwaga, kinuni zishindiliwe **Alama 2**

(c) Jazada nne (4) ni

i. Unga - ina maana ya watoto

ii. Chenga - matatizo

iii. Vinu - wanawake

iv. Michi - wanaume **@ 1/2 alama**

d) Mafunzo yanayopatikana ndani ya shairi hili ni: Jamii haina budi kupinga suala la ndoa ya jinsia moja kwani ni chanzo cha mmomonyoko wa maadili katika jamii. Mfano ubeti wa nne (4) **alama 2.**

e) Tamathali ya semi inayotumika ni Tafsida
Tafsida ni tamathali ya semi inayotumika kupunguza ukali wa maneno **alama 02**

2 i. Neno kuwa na maana zaidi ya moja ni chanzo cha utata katika lugha. Mfano neno "kaa" lina maana ya kutendo cha kuketi, aina ya samaki,

U.B.N COOPERATION

0624 254 757

aina ya nishati. Hivyo mzungumzaji (daktari mzuri) anatakiwa kutoa ufafanuzi wa tundo lenye maana zaidi ya moja, na hivyo sentensi enaweza kuwa

Mwalimu alitumuru kukaa chini darasani.

ii. Kutozingatia alama za kiwakilishi kwa mfano

(a) mama Ali amefariki

(b) Mama, Ali amefariki

- Sentensi hizo zinatoa ujumbe tofauti. Hivyo mzungumzaji asipozingatia alama anaweza kupikisha ujumbe usio sahihi

iii. Utumiaji wa maneno yenye taswira au maana ya kisanasa iliyofichika. Kwa mfano "amejia pesa zake". Inadokeza sababu, nauli, kifaa kilichotumika. Hivyo mzungumzaji atoe maelezo ya ziada pamoja na kuzingatia muhtadha wa matumizi ya tundo husika.

(04 alama $2\frac{1}{2} = 10$)

3 @ Miundo mitano ya Kirai Nomino (KN)

i. Nomino moja

Mfano Wanapunzi wanasoma
KN

ii. Nomino mbili

Mfano Baba na mama wamesafiri
KN

Mwalimu na wanapunzi wamo darasani
KN

0624254 757

iii. Kiwakilishi pekee yake.

Mfano - Yule ni mgeni
KN

- Sisi lunasafiri kesho
KN

iv. Nomino na kivumishi

Mfano - Mtoto mnene anafanya mazoezi
KN

- Dada yangu anatumia
KN

v. Kiwakilishi na kivumishi

Mfano Yule mpya, anapenda kucheza
KN

- Sisi sote tutasafiri kesho
KN

vi. Nomino na kuhazi tegemezi

Mtoto aliyepotea amepatikana
KN

vii. Kitenzi jina la kivumishi

Kucheza kwake kunachekeza
KN

Kila moja alama $0\frac{1}{2}$

Mfano alama $0\frac{1}{2}$

@ $1 \times 5 = 5$

(b) Kazi za majimu

i. Limwa - w- inadokeza kauli ya kutendwa

U.B.N. COOPERATION

0624 254 757

- ii. Takasa -s- Inadokeza kauli ya kutendesha.
- iii. Ponywa -w- Inadokeza kauli ya kutendwa.
- iv. Tutaimba -ta- Inadokeza nje ya wakati ujao
- v. Mnapiga kelele -m- inadokeza naysi ya pili wingi.

@ $1 \times 5 = 05$

Jumla alama 10.

4 Mtahiniwa anatakiwa kuonesha miundo ya uambatanishaji katika lugha ya Kiswahili.

- i. Nomino + nomino myano Mwanachuo, mwanajeshi nk
- ii. Nomino + kivumishi myano patapotea, patashika, pangapangua nk
- iii. Kitenzi + kitenzi myano Lalasalama, kiommbali
- iv. Kitenzi + kielezi myano pigambizi, banguabongo, zimamoto
- v. Nomino + kitenzi myano bongolala

Hoja Tano @ alama 02

Hoja alama 01

Mfano alama 01

SEHEMU B (Alama 69)

5 Mtahiniwa anatakiwa kuandika barua ya Gazetini/ Mhariri kwa kuzingatia muundo wake

- Kichwa cha barua : kiwe katikati, kwa herufi kubwa alama 02
- Mwanzo wa barua : Ndugu Mhariri/ Mhariri alama 01
- Kiini cha barua (Hoja zisipungue nne) alama 03
- Mwisho wa barua (maombi/ mapendekezo) alama 03
- Jina, Anuani ya mwandishi na tarehe alama 03

0624 254 757

6 Mtahiniwa anatakiwa aeleze namna Tanzania inavyorui
faika na kukua na kuenea kwa lugha ya Kiswahili
duniani

Utangulizi ; Mtahiniwa aeleze maana ya kukua na
kuenea Alama 01

=> Kukua na kuenea kwa lugha ni kuongezeka kwa
misamiati, miundo na matumizi ya lugha katika maneno
ambayo hapo awali yalikuwa hayatumii lugha hiyo.

=> Kiini ; Mtahiniwa aeleze namna Tanzania inavyorui
faika na kukua na kuenea kwa lugha ya Kiswahili
kwa hoja sita (Alama 03 kila hoja, jumla 18)

i. Kumesaidia kukuza sanaa ya Kiswahili ny Bongo
Ileva.

ii. Kumesaidia kukuza utamaduni na utalii.

iii. Kunaifanya lugha ya Kiswahili kuwa miongoni mwa
lugha za kimataifa.

iv. Kukuza diplomasia na biashara.

v. Kutengeneza fursa za giza.

vi. Kurahisisha mawasiliano na teknolojia nyano katika
programu za simu.

Hifitimisho alama 01

7 Mtahiniwa apapanue dhima/umuhimu wa lahaja
katika lugha.

UTANGULIZI.

Mtaniwa aeleze ya kuwa tofauti ndogondogo
zinazojitokeza katika lugha yenye asili moja
hujulikana kama lahaja na hutokea kuwababu
mbalimbali kama vile utengano wa kijiografia
na kitabaka alama 03

U.B.N COOPERATION

0624 254757

KIINI

i. Hukuza lugha

Mfano : lugha ya Kiswahili imechukua baadhi ya maneno kutoka kwenye lahaja .

Kivumba	Kiswahili/sanifu
Sinakuya	Nakuja
Kawashindi	Aliwashinda

ii. Hutumika kusanipisha lugha

Mfano lahaja ya kiunguja itumika kusanipisha Kiswahili sanifu .

iii. Husaidia kupamba lugha

iv. Husaidia kulinganisha lugha ya Kiswahili na lahaja mbalimbali .

v. Husaidia kuongesha mtindo mbalimbali ya uzungumzaji miongoni mwa watumiaji wa lugha

Mfano : Mpemba - Kipemba

Kila moja ni alama 03 = 18

Hitimisho : Linaboendana na swali alama 02

Jumla alama 20 .

8 Utahiniwa ayaanue sifa za mfasiri

UTAHINILIZI .

Utahiniwa atoe maana ya Mfasiri

MFASIRI ni mtu anayewasilisha mawazo kutoka lugha chanzo kwenda lugha lengwa kwa njia ya maandishi

Alama 01

KIINI

i. Awe na taaluma ya tafsiri

U.B.N COOPERATION 0624 254 7571

- ii. Awe mahiri wa lugha zote mbili
  - iii. Aje utamaduni wa lugha chanzi na lugha lengwa.
  - iv. Aweke kando hizi binafsi hata kama hakubaliani na kile kichoandikwa.
  - v. Awe na tajiriba kubwa ya usomaji wa aina mbalimbali za tafsiri za wafasiri wengine.
  - vi. Mfasiri lazima azingatue weledi wa wasomaji wake
- Hojasita (6) @ alama 03 = 18

HITIMISHO

linaloendana na swali Alama 01

Jumla alama 20.